

АНОТАЦІЯ

Рожков Ю. Г. Вербалізація хвороб тварин засобами англійської мови: лінгвокогнітивний і структурно-семантичний аспекти. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія. – Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ.

Дисертацію присвячено дослідженню термінів на позначення хвороб тварин у лінгвокогнітивному і структурно-семантичному аспектах.

Актуальність теми дослідження зумовлена загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на вивчення галузевих термінологій з огляду на бурхливий розвиток міжнародного співробітництва; лінгвокогнітивною спрямованістю філологічних досліджень термінів на позначення хвороб тварин в англійській мові і необхідністю аналізу мовних та позамовних чинників його становлення, формування та розвитку.

Мета роботи полягає у виявленні лексико-семантичних, структурних і системних параметрів англійської терміносистеми хвороб тварин на основі комплексного аналізу та багатоаспектного опису термінологічної лексики в межах когнітивного підходу, що дає системну характеристику її особливостей.

Матеріалом дослідження слугували словники й глосарії, які містять термінологічні одиниці на позначення хвороб тварин. Обсяг укладеної картотеки склав 1050 термінів, відібраних із лексикографічних джерел та англійської довідкової літератури з ветеринарної медицини. На основі опрацьованого матеріалу було укладено англо-український глосарій термінів на позначення хвороб тварин.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній уперше в термінознавстві здійснено комплексне дослідження корпусу англійської термінології на позначення хвороб тварин: виявлено його походження, особливості формування і розвитку з комплексною характеристикою лексичних одиниць; здійснені категоріальний і концептуальний аналіз термінів на позначення хвороб тварин англійською мовою; вивчено корпус термінів із залученням різних когнітивних моделей (динамічного і статичного фреймів);

проаналізовано і узагальнено структурні та семантичні характеристики термінології.

Перший розділ **«Теоретичні засади дослідження вербалізації хвороб тварин в англійській мові»** присвячено розгляду теоретичних питань термінологічних досліджень у лінгвокогнітивному вимірі. Розглянуто роль методів когнітивного термінознавства в концептуалізації та категоризації досвіду професійної діяльності у ветеринарній термінології. Описано ключові одиниці когнітивного термінознавства, що допомагають вивчити мовні явища з урахуванням зв'язку між мовою, свідомістю, мисленням і залученістю мови в процеси пізнання і комунікації, – категорія, концепт, фрейм.

Терміносистема хвороб тварин визначена як структурована сукупність спеціальних номінацій ветеринарної медицини, яка є засобом отримання, зберігання і репрезентації спеціальних знань, якими володіє фахівець, що номінує хвороби тварин.

Досліджено генезу термінології англійської терміносистеми хвороб тварин, визначено основні джерела її збагачення. Виявлено екстралінгвістичні та лінгвістичні чинники формування терміносистеми хвороб тварин в англійській мові.

Викладено методіку дослідження термінів на позначення хвороб тварин в англійській мові. Описано конкретні лінгвокогнітивні та структурно-семантичні методи дослідження. Докладно розглянуто методи когнітивної лінгвістики (теорію категоризації, концептуальний аналіз, фреймовий підхід, теорію концептуальної метафори) та описано методіку й прийоми структурно-семантичного аналізу досліджуваної термінології.

У другому розділі **«Лінгвокогнітивні характеристики термінів на позначення хвороб тварин в англійській мові»** проведені категоріальний, концептуальний і семантичний аналізи термінів на позначення хвороб тварин англійською мовою. Використання фреймового підходу уможливило моделювання концепту ХВОРОБИ ТВАРИН в англійській мові у вигляді фрейму, вершинними вузлами якого є АГЕНС, ПАЦІЄНС, ДІЯ й ІНСТРУМЕНТ. На підставі побудованого фрейму виявлено базові слоти, які

репрезентують знання про хворобу. Кожен слот вербалізований відповідними номінаціями, що дозволяє відслідкувати механізми метафоризації досліджуваних термінів.

Розглянуто когнітивні механізми застосування метафори в англійській термінології на позначення хвороб тварин. Ґрунтуючись на теорії концептуальної метафори, в рамках досліджуваної термінології з'ясовано основні донорські зони: ЛЮДИНА (38,7%), НАТУРФАКТ (25,0%), ТВАРИНА (19,3%), АРТЕФАКТ (17,0%), що послужили джерелом метафоричних номінацій на позначення хвороб тварин. Доведено, що метонімічне перенесення є ефективним механізмом формування термінів ветеринарної медицини, зокрема термінологічних одиниць на позначення хвороб тварин.

У третьому розділі «**Структура і семантика термінів на позначення хвороб тварин в англійській мові**» розглянуто гіперо-гіпонімічні відношення англійських термінів на позначення хвороб тварин, описано морфологічний та синтаксичний способи номінації понять, виявлено структурні особливості однослівних термінів (простих і похідних), композитів, аббревіатур і термінологічних словосполучень досліджуваної терміносистеми. Виявлено синонімічні та антонімічні відношення, з найбільш частотною групою абсолютних синонімів (148 одиниць, або 70,4% від кількості досліджуваних синонімів). Для термінів на позначення хвороб тварин характерна наявність епонімії (136 одиниць, або 12,9% від загального числа термінів).

Результати дослідження термінів на позначення хвороб тварин в англійській мові в когнітивному і структурному аспектах створюють перспективи для подальшого корпусного дослідження ветеринарної термінології, а також проведення порівняльного аналізу особливостей номінації хвороб тварин в українській та англійській мовах.

Ключові слова: англійська мова, ветеринарна термінологія, терміносистема, категорія, концепт, фрейм, метафора, метонімія, синоніми, антоніми, аббревіатури, епоніми.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ХВОРОБ ТВАРИН ЗАСОБАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ І СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТИ

АБСТРАКТ

Rozhkov Yu. H. Verbalization of Animal Diseases in English: Linguocognitive and Structural-Semantic Aspects. – Qualification research paper. – Manuscript.

Dissertation for a Doctor of Philosophy in Philology degree: specialty – 035 – Philology – Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, 2021.

The dissertation paper is dedicated to the study of the English terminology for animal diseases in linguocognitive and structural-semantic aspects.

The relevance of the research arises from the general focus of modern linguistic studies towards studies in specialized terminologies in view of rapid international cooperation development; also, lack of systemic linguistic insights into the English terminological system for animal diseases calls for clear linguistic and extralinguistic causes of its formation and development.

The purpose of the paper is to identify lexical, semantic, structural and syntactic parameters of the English terminological system for animal diseases through complex analysis of multi-faceted description of terminological lexis within the scope of cognitive approach, which enables detailed characterization of the terminological system under study.

The research material yielded 1050 terminological units belonging to the English terminological system for animal diseases, selected from different sources of English veterinary and medicine sources. Following the findings an English-Ukrainian dictionary of animal diseases was compiled.

The novelty of this research is that the terminology system for animal diseases in English received a complex and thorough analysis due to which we identified the origins, formation models and development trends along with the syntactic and lexical description of all lexical units. Categorical and conceptual study of the terminological system for animal diseases helped to outline cognitive models (dynamic and static frames), categories and constituting concepts of the chosen lexicon, structural and semantic characteristics of terminology were examined and generalized.

The first chapter **“Theoretical background of the English terminological system for animal diseases”** is dedicated to the theoretical issues of terminology studies in the light of linguocognitive science. The role of cognitive terminological science in conceptualization and categorization of professional experience in veterinary terminology was identified. Key units of cognitive terminology science which help research linguistic phenomena with respect to coherence between language, consciousness, brainwork and language involvement into the processes of perception and communication – category, concept, and frame were described.

The terminological system for animal diseases was determined as a structured collection of specialized nominations in veterinary medicine, which is a means for obtaining, keeping and representing special skills, which a professional has regarding animal diseases. The etymology of terminological system for animal diseases was detailed and its sources were found out. Extralinguistic and linguistic causes of English terminological system for animal diseases formation were identified.

The chapter also deals with the methodology of researching the English terminological system for animal diseases. The chapter describes particular linguistic methods of two paradigms. Methods of cognitive linguistics (categorization theory, conceptual analysis, frame approach, conceptual metaphor theory) for studying terminology were analyzed in-depth. Structural-semantic analyses include IC analysis, semantic distribution, based on lexicographic definitions analysis.

In the second chapter **“Linguocognitive characteristics of English terminological system for animal diseases”** categorical, conceptual and semantic analyses of the English terminological system for animal diseases were conducted, using frame approach and modeling of the concept ANIMAL DISEASES in the English language. An actional frame, with the slots such as AGENT, PATIENT, ACTION AND INSTRUMENT, shows correlation with the categorical features of the terms, which represent the information regarding animal diseases. Every slot was verbalized by respective nominations which allows understanding the object under study.

Cognitive mechanisms of metaphor applying in the English terminological field “animal diseases” were analyzed. According to the conceptual metaphor theory, four basic donor zones were distinguished: HUMAN (38,7%), NATURAL FACT (25,0%), ANIMAL (19,3%), and ARTIFACT (17,0%), which served as a source for

metaphoric nomination of animal diseases. Metonymic transfer is identified as an effective mechanism of veterinary terms formation, including the terminological system for animal diseases.

The third chapter “**Structure and semantics of the English terminological system for animal diseases**” deals with hyper-hyponymic relations between English animal diseases terms, describes morphological and syntactic ways of terms nominations. The structural peculiarities of one-word terms, derivatives, composites, abbreviations and terminological word-combinations of the terminological system under study were investigated. The studied terminology also enters synonymic and antonymic relations. The most frequently encountered group of synonyms is an absolute synonyms group (148 terms or 70,4 % from the amount of synonyms under study). The English terminological system for animal diseases demonstrated examples of eponymy (136 terms or 12,9% from the general amount of terms under study).

The reresearch of the terminological system for animal diseases in the cognitive and structural aspects created the perspective for the further corpora research and comparative analysis of the animal diseases nominations peculiarities in the Ukrainian and English languages.

Key words: *English, term, terminology, category, concept, frame, metaphor, metonymy, synonyms, antonym, abbreviation, eponym.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати
дисертації

Публікації у виданнях, включених до переліку
наукових фахових видань України з присвоєнням категорії “Б”

Рожков, Ю. (2016). *Процеси запозичення в термінології ветеринарної медицини*. Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія «Філологічна». Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 60, 227-229.

Рожков, Ю. Г. (2017а). Лінгвокогнітивний підхід до вивчення термінології ветеринарної медицини. *Наукові записки Національного університету Острозька академія*. Серія «Філологічна». Острог: Вид-во Нац. ун-ту "Острозька академія", 66, 75-76.

Рожков, Ю. Г. (2019). Труднощі перекладу ветеринарної лексики з англійської на українську мову (на матеріалі довідників з анатомії свійських тварин). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Філологія». Одеса, 41(1), 137-140.

Рожков, Ю. Г. (2020с). Метафоризація в англomовному термінологічному полі «хвороби тварин» у лінгвокогнітивному аспекті. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Філологія. Харків, 84, 55-61.

Рожков, Ю. Г. (2020d). Метонімічні транспозиції у термінологічному полі «хвороби тварин». *Науковий журнал «Міжнародний філологічний часопис»*, 11 (1), 74-79.

Рожков, Ю. Г. (2020е). Епоніми в англomовному термінологічному полі «хвороби тварин». *Науковий журнал «Міжнародний філологічний часопис»*, 11 (3), 90-96.

Рожков, Ю. Г. (2020f). Лінгвістичні та екстралінгвістичні чинники формування англomовної терміносистеми «хвороби тварин». *Науковий журнал «Міжнародний філологічний часопис»*, 11 (4), 90-96.

Публікації в періодичних наукових виданнях інших держав,

**які входять до Організації економічного співробітництва
та розвитку та/або Європейського Союзу**

Rozhkov, Y. G. (2018a). Derivational processes in the terminology of veterinary medicine. *Euromentor journal studies about education. Bucharest*, 9 (4), 129-134.

Rozhkov, Y. G. (2020a). Structural and word-building analysis of English “animal diseases” terminological field. *Euromentor journal studies about education. Bucharest*, 11(1), 126-138.

Rozhkov, Y. G. (2020b). Representation of key categories in the English terminological field “animal diseases”. *Euromentor*. Bucharest, 11(2), 146-160.

Публікації, у яких додатково відображені результати дослідження

Рожков, Ю. Г. (2017b). *Фреймовий підхід до вивчення ветеринарної термінології*. Міжнародна науково-практична конференція. «Сучасна філологія», м. Одеса, 21-22 квітня 2017 року. Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 53-56.

Рожков, Ю. Г. (2018b). Репрезентація ветеринарної термінології в англійській мові. *Стратегії інтеріоризації змісту професійної підготовки майбутніх філологів: теорія і практика: монографія*. (за редакцією проф. О. В. Малихіна). Київ: ЦК "КОМПРИНТ", 372-399.

Рожков, Ю. Г. (2020g). *Методи когнітивної лінгвістики в дослідженні термінології термінологічного поля «хвороби тварин»*. Materiy XVI międzynarodowej naukowipraktycznej konferencjidynamika naukowych badań. Przemysl: «Nauka i Studia», 62-66.

Рожков, Ю. Г. (2021). *Явище полісемії в англomовному термінологічному полі «хвороби тварин»*. Міжнародна науково-практична конференція. «Сучасна філологія», м. Одеса, 29-30 січня 2021 року. Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 73-76.